

חוכמת ישראל — בישראל ובאמריקה

מ.פ. אלן

של ההרצאות חדלה מסיבות כספיות, ובא הקץ לביטוי הפומבי ולעדות הקונקרטי על מיפעלם המחקרי המשותף של חוקרי היהדות בכל העולם. והנה בחודשים האחרונים קמו עוררים על ההנחה בדבר מרכזיותה של ירושלים במדעי־היהדות. בפתיחת בית־הספר למדעי־היהדות ע"ש חיים רוזנברג באוניברסיטת תל־אביב נשא פרופ' יעקב נויזנר הרצאה שבה יצא, לפי הדיווח בעיתונות, בהתקפה חריפה על השיטה הישראלית בלימוד היודאיקה לעומת השיטה הנהוגה בארצות־הברית ובתפוצות. על־פי הדיווחים (ולצערי לא נודמן לי עדיין טקסט ההרצאה עצמו, והמירע הנמסר בזה מבוסס על הדיווח בהארץ) האשים נויזנר את „עמיתיו הישראלים בהסתאבות“, דובר, כנראה, על הסתגרות בגיטו מדעי של התמחות־יתר, של חוסר תנופה, יצירתיות וחדוש במדעי־היהדות בישראל. לעומת־זאת, תוארו לימודי היהדות בארצות־הברית כמצויים בעידן „תור הזהב“ שלהם.

באחרונה חזר והתגלע הוויכוח — שבעבר קינן בחדרי־חדרים (אף כי היו לו הדים) — בדבר מקומם ומעמדם של מדעי היהדות בישראל ובארצות־הברית ויחסי־הגומלין ביניהם. עד כה הייתה איזו הסכמה שבשתיקה והכרה כלשהי, שישראל מהווה את המרכז העיקרי והחשוב ביותר ללימודי היהדות בעולם היהודי, וכי אמריקה אינה יכולה להתחרות בו. דומה שהייתה איזו שאיפה — מתוך אהבת ישראל — לראות בירושלים את המרכז הרוחני. מזה שנים מתכנסים החוקרים במדעי־היהדות אחת לארבע שנים בירושלים במיסגרת הקונגרס העולמי למדעי־היהדות. עצם הכינוס ביטא את השאיפה הנזכרת להכיר בירושלים כמרכז. הקונגרס העולמי למדעי־היהדות שימש מקום־מיפגש להחלפת דעות, שיטות ומידע. בעבר כונסו ההרצאות בקבצים בשם דברי הקונגרס, וכך נהיה הקונגרס למיפעל משותף של חוקרי ישראל וחוקרי התפוצות. אולם הרפסתן

נמצאים עדיין בתהליך עשייתם? מיפעל המילון ההיסטורי ללשון העברית. לדוגמה, נמצא בעשייה. מיפעל השאלות ותשובות — על האובניים. ובכן, היאך ניתן להעריך ולסכם?

נסיון החיטוב והקיטוב נראה מלאכותי במידה מסויימת משום שחוקרי אמריקה וישראל שותפים למיפעלים אחדים — ואין להפרידם אלה מאלה. בנוסף על כך, יש מחוקרי ישראל שקנו תורתם כאן ומחוקרי אמריקה שחבשו את ספסל הלימודים בישראל. חילופי חוקרים קיימים בין ישראל ואמריקה והוא הדין בהזרמת מידע בדרך דו־סטירית.

אל נא נהי חוקרים — כמפתחים. לא עת סיכום היא זו, כי אם עת בדק־בית פנימי — הן בלימודי־היהדות באמריקה. והן בלימודי־היהדות בישראל. עדיין רבה המלאכה שיש לעשותה כאן, טרם ניצוח והתרברבות.

בתוך תחום לימודי־היהדות עצמם — בארץ זו — מתגברות נטיות המבקשות לצדד בשיטחיות, בחובבנות ובגישה עמ־ארצית לנושאי היהדות. ויש קורם כל להתריע נגע תופחת שליליות אלה.

במיסגרת לימודי־היהדות באמריקה נוצרות אסכולות וכיתות ולהן אוריינטאציה מחקרית ואידיאולוגית הפוסלת כל שאינו מבני־מינן. חופש הדעות האקדימי והפתיחות לדעות מתנגדות — נידושים בעקב. קיימת, לעיתים, מעין אלימות אקדמית, וכל דאלים — גבר. נטיות דומות קיימות גם באקדמיה הישראלית. ועל תופעות אלו יש להתנצח!

ראה־נא ניוזנר בנגעי עצמנו כיצד מתיישב הטיעון על גידול בלימודי־היהדות עם הירידה המסחררת בלימודי העברית בבתי־הספר העליונים בארה"ב? נוכחים אנו יותר ויותר בתופעה המדאיגה, שלימודי־היהדות נלמדים בתרגום אנגלי, והריחוק מן המקורות אינו

מכיוון שאין בידינו הטקסט הרישמי של ההרצאה, יקשה, כמובן, להתייחס לעצם הדברים. ברם, אם רוחם של הדברים שנאמרו על־ידי ניוזנר נשמרה במאמר העיתונאי, הרי שניתן להתייחס אליהם באופן כללי והרשות נתונה להגיב על הנושא.

נראה, שההתנצחות עצמה עקרה היא. בין אם קינאת חוקרים תרבה חוכמה, או שחוכמת חוקרים תרבה קינאה, נהיר לנו, שקינאה תרבה קינאה. דיון ענייני ומיקצועי באשר לתרומתו של אגף זה או אחר בלימודי היהדות אינו אלא ברוך ויש לעודדו. אך מקומם של עיון ודיון — בכיתב־העת המיקצועיים, בכינוסי חוקרים ובסדנאות־עבודה מעשיות. ואילו הכללות באשר לטיב מדעי־היהדות בכללם הכא והתם — אינן מביאות תועלת לאיש ובוודאי שאינן מועילות למדעי־היהדות עצמם. אפשר, כמובן, להזכיר זרמים ונטיות מסויימים, ובוהירות לחוות דעה — אך לא לקבוע מסמרות באופן שרירותי, הנראה כקביעה מדעית, אמפירית ואחראית. ניתן לומר, שאם המחקרים במדעי־היהדות מתנהלים כדרך שמתנהלים הדיונים הציבוריים על מדעי־היהדות, הרי שאכן יש מקום לפשפש במעשינו ובמחקרינו ...

מכל מקום איש לא יחלוק על הדרישה שיש לבסס הערכות רציניות בנושא אקדמי על מידע מדוייק ומפורט. אליבא דכולה עלמא, אין להכליל את כל השטחים השונים הנימנים על מדעי־היהדות ולדבר עליהם בנשימה אחת. לא זו אף זו: מוסכם, כי עדיין קרובים אנו מראי לנושא הן מבחינת הזמן והן מבחינת המקום מכדי להעריכו הערכה של ממש: הערכה שקולה, בדוקה ואחראית.

אין כל ספק, שבכל מיקצוע ומיקצוע בלימודי היהדות אפשר להבחין בהישגים ובהתפתחויות — הכא והתם. הכיצד נוכל להעריכם בשעה שמפעלים חשובים בלימודי־היהדות

מעיד על עוק המחקר או על סיכויים של
תנופה ופוריות מחקרית אמיתית
הראויים לשמם.

הדרישות באוניברסיטות השונות
ל"כלבוניקים" אקדמאיים בלימודי-
היהדות הביאו לתופעות מבישות
שמקומן לא יכירן בעולם האקדמי המדעי.
ומי שמצא סירכה בהתמחות-יתר, מוטב

שייזהר משיטחיות-יתר.

המאבקים חייבים להיות כנגד
התופעות השליליות — כנגד הנטיות
להגביר את מדעי החברה על-חשבון
מדעי הרוח היהודיים — וכנגד הבורות
השולטת בכיפה.

לא עת התנצחות היא זו, אלא עת
חשבון הנפש.